

Handout bij de lezing van Henk Harbers over *De Toverberg*, 23 en 29 april 2015

Opbouw van de lezing

Korte inhoud

Ontstaansgeschiedenis

Over Thomas Mann (met begrippenschema, z.o.z.)

- Biografie
- Invloeden: Schopenhauer/Nietzsche/Wagner
- Politiek

Analyse / Interpretatie (met begrippenschema en citaten op de handout)

- Sanatorium Berghof
- Hans Castorp
- Settembrini
- Naphta
- Clawdia Chauchat en de 'Walpurgisnacht'
- 'Sneeuw'
- Peeperkorn
- Interpretatielijnen
- 'Een en al welluidendheid' ('Fülle des Wohllauts')

Begrippenschema Thomas Mann

kunstenaar / kunst genialiteit zigeunerdom / onstandvastig esthetiek individualistisch homosexualiteit niet nuttig, niet vruchtbaar, kinderloos bandeloosheid orgiastische vrijheid gedreven door hartstocht Wille ‘dionysisch’ pessimisme dood (‘Sympathie mit dem Tode’) ziekte Azië Romantiek Seele apolitiek conservatief Obrigkeitsstaat (autoritaire staatsvorm)	Kultur (Duitsland)	burger / burgerdom ambachtelijke degelijkheid burgerlijke vastheid ethiek /moraal sociaal huwelijk nuttig, vruchtbaar, kinderen trouw gebondenheid, plicht wilsbesluit Vorstellung ‘apollinisch’ optimisme, idealen leven gezondheid Europa/Frankrijk Verlichting Geist politiek progressief liberale democratie Zivilisation (Frankrijk)

Begrippenschema Toverberg

sanatorium		laagland ('Flachland')
ziekte		gezondheid
onburgerlijke vormeloosheid		burgerlijke vorm
duzen		siezen
lallen		goed articuleren
luiheid		werk
zich laten gaan		discipline
roken		niet-roken
zee, sneeuw		land
schemer, duisternis		licht
droom, roes		bewustzijn
Oosten (Azië)		Westen (Europa)
Naphta		Settembrini
Clawdia Chauchat, Hippe		Settembrini
muziek		politiek
	Hans Castorp	

Citaten**1.**

Er zijn twee wegen naar het leven: de ene is de gebruikelijke, rechtstreekse en veilige weg. De andere is hachelijk, hij gaat via de dood, en dat is de geniale weg! (748)

2.

Er zullen beslissingen moeten worden genomen, beslissingen van niet te overschatten draagwijdte voor het geluk en de toekomst van Europa en uw land zullen ze ten deel vallen [...] Gelegen tussen Oost en West, zal het moeten kiezen, zal het zich definitief en bewust moeten bepalen tot een van beide sferen die naar zijn gunst dingen. (645)

3.

'[...] een zilveren crayon [...], dun en breekbaar, nauwelijks bruikbaar voor serieuze doeleinden' (416)

4.

Ik wil de dood trouw blijven in mijn hart, maar terdege beseffen dat trouw aan de dood en het verleden enkel boosaardigheid en duistere wellust en mensenhaat is, zodra ze ons denken en regeren beheerst. (619/620)

5.

Omwille van goedheid en liefde mag de mens de dood geen macht geven over zijn gedachten.
(620) [*Der Mensch soll um der Güte und Liebe willen dem Tode keine Herrschaft einräumen über seine Gedanken.*]

6.

[...] deze oorverdovende explosie van stompzinnigheid en irritatie – een historische donderslag [...] (893)

7.

[...] maar als het bovenpersoonlijke om hem heen, ofwel de tijd zelf, ondanks alle uiterlijke bedrijvigheid, in feite verstoken is van verwachtingen en vooruitzichten [...] als die [tijd] op de [...] vraag naar een uiteindelijke [...] zin van alle inspanning en activiteit reageert met een hol zwijgen [...] (44)

8.

Der Lindenbaum

Am Brunnen vor dem Thore
Da steht ein Lindenbaum:
Ich träumt' in seinem Schatten
So manchen süßen Traum.

Ich schnitt in seine Rinde
So manches liebe Wort;
Es zog in Freud und Leide
Zu ihm mich immer fort.

Ich muß' auch heute wandern
Vorbei in tiefer Nacht,
Da hab' ich noch im Dunkel
Die Augen zugemacht.

Und seine Zweige rauschten,
Als riefen sie mir zu:
Komm her zu mir, Geselle,
Hier findest Du Deine Ruh'!

Die kalten Winde bliesen
Mir grad' in's Angesicht;
Der Hut flog mir vom Kopfe,
Ich wendete mich nicht.

Nun bin ich manche Stunde
Entfernt von jenem Ort,
Und immer hör' ich's rauschen:
Du fändest Ruhe dort!

9.

Maar wat behelsden Hans Castorps gewetenstwijfels [...] aan de hogere legitimiteit van zijn liefde voor het betoverende lied en de bijbehorende wereld, die volgens de intuïtie van zijn geweten een wereld van verboden liefde moest zijn?

Het was de dood.

Maar dat was toch je reinste waanzin! Zo'n wonderschoon lied! Een absoluut meesterwerk, geboren uit de diepste en heiligste diepten van het volksgevoel [...] Wat een akelige laster! [...]

En toch stond achter dit product de dood. [...] Het mocht dan volgens zijn eigen oorspronkelijke wezen geen sympathie voor de dood maar iets zeer volks en vitaals zijn, maar de geestelijke sympathie ervoor was sympathie voor de dood [...] haar resultaten waren vruchten van de duisternis. (820)

10.

[...] met op zijn lippen het nieuwe woord van de liefde dat hij nog niet in staat was uit te spreken. (822)

11.

Zal ook uit dit wereldfeest van de dood, ook uit deze vreselijke koortsgloed die overal rondom de regenachtige hemel in brand steekt, ooit de liefde opstijgen? (902)

Bruikbare literatuur

Hermann Kurzke: *Thomas Mann. Das Leben als Kunstwerk. Eine Biographie*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuchverlag, 2001.

Hermann Kurzke: *Thomas Mann. Epoche – Werk – Wirkung*. München: Beck, 4. Auflage 2010.

Daniela Langer: *Thomas Mann: Der Zauberberg [Erläuterungen und Dokumente]*. Stuttgart: Reclam, 2009.

Michiel Hagdorn: *De Toverberg. Een hoorcollege over het meesterwerk van Thomas Mann*. www.home-academy.nl